

12. Kulturhistorie

Kulturarv er spor i landskabet, der afsættes ved menneskers aktiviteter både på landet og i byerne. Den fælles historie, som herved kan aflæses i landskab og bebyggelser, har betydning for befolkningens tilknytning til Nordjylland og til Jammerbugt Kommune, og det tiltrækker samtidig turister. Der er en forpligtigelse til at sikre kulturhistorien for eftertiden.

Definition

Kulturmiljøer er defineret som geografisk afgrænsede områder, der afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling. Ofte indeholder et kulturmiljø flere kulturhistoriske enkeltelementer, der ikke nødvendigvis hører sammen.

Retningslinjer og bemærkninger

Retningslinjen omhandler diger beskyttet iht. Museumsloven, arealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens bygge- og byggebeskyttelseslinjer og fredninger - både generelle fredninger og fredninger af kirkeomgivelser – Provst Exner Fredninger. I administrationen af disse bestemmelser lægges der vægt på at tage et samlet hensyn til natur, landskab, geologi og de kulturhistoriske interesser.

Retningslinje 12.1 Beskyttede kulturværdier

Indenfor arealer omfattet af fredning eller af Naturbeskyttelseslovens og Museumslovens generelle beskyttelsesbestemmelser skal hensynet til eksisterende kulturværdier respekteres.

Retningslinje 12.2 Beskyttelse af de værdifulde kulturmiljøer

Inden for afgrænsningen af de udpegede områder skal de kulturhistoriske værdier beskyttes. Byggeri, anlægsarbejder og andre indgreb, der i væsentlig grad vil forringe oplevelsen eller kvaliteten af de kulturhistoriske værdier, må ikke finde sted i disse områder.

Ved udpegnings af et værdifuldt kulturmiljø er der ikke tale om en fredning. I tilfælde af, at der skal ske byggeri eller ændret anvendelse inden for kulturmiljøets afgrænsning, skal der ske en afvejning af de forskellige hensyn, så kulturbeskyttelseshensynene varetages. F.eks. vil et borganlæg, der oprindeligt har ligget på en holm i et sumpområde, miste meget af sin karakter og oplevelsesværdi, hvis omgivelserne drænes og kultiveres, så det kommer til at ligge i et opdyrket tørbundsområde.

På Kort 12 er udpeget de værdifulde kulturmiljøer, som skal sikres såvel i byzoner, sommerhusområder som i landzone. De udpegede værdifulde kulturmiljøer er videreført fra Nordjyllands Amts Regionplan 2005.

I skema 12.1 findes en kort beskrivelse af kulturmiljøerne. En mere fyldig beskrivelse af de udpegede værdifulde kulturmiljøer ses på www.jammerbugt.dk. Heri fortælles om baggrunden for udpegningsen, om sårbarhed og trusler for det enkelte kulturmiljø og hvilke beskyttelseshensyn, der skal varetages.

Nr.	Sted	Beskrivelse
7d	Ågård	Voldsted
37	Store Vildmose	Højkoncentrationer, agersystemer, tørvegravning, opdyrkning/afvanding, landbrug, "staldgårde"
38	Moseby	Landsby, slynget vejby, briketfabrik
39	Birkelse	Herregård
56	Gjøl	Landsby, slynget vejby, fiskerleje, lystbådehavn, ophalersteder, udskibningssted, herregård, minkavl
57	Øland	Herregård, kloster, kirke, landsbyer
58	Kokkedal Slot	Herregård
59	Alsbjerg	Fortidsminder
60	Janum Knøt	Fortidsminder
61	Fosdal-Telling-Lerup	Agersystemer, fortidsminder, landsby, kirke
62	Svinkløv	Badehotel, kilde
63	Hingelbjerge	Højkoncentrationer - flere perioder
64	Thorupstrand	Skudehandel, fiskerleje, slæbested, redningsstation
65	Klim Bjerg	Kalkindvinding
66	Klim	Valgmenighedskirke, friskole
67	Korsholm	Fortidsminder

68	Husby Hole	Fortidsminder – forhistorisk tid og middelalder
69	Skræm	Fortidsminder
70	Bejstrup	Randlandsby
71	Manstrup	Landsby med forte

Skema 12.1: Udpegede værdifulde kulturmiljøer.

Nummeret refererer til kulturmiljøerne på Kort 12.

Kommunen er opmærksomhed på også at beskytte de mange kulturmiljøer, der ikke er udpeget. Nogle af disse fremgår af museernes, Kulturarvsstyrelsens og By- og Landskabsstyrelsens registreringer.

I dag er opmærksomheden i høj grad rettet mod samlede kulturmiljøer. Det bør ikke føre til, at indsatsen for at beskytte de kulturhistoriske enkeltelementer og spor bliver svækket.

Hvad angår de kulturhistoriske elementers fremtræden i landskabet, har opmærksomheden været rettet mod kirkerne. Men en vigtig opgave er også at sikre de markante fortidsminder og de markante, fredede bygningsanlægs synlighed i landskabet.

Det kan ske ved gennem planlægning, administration og pleje at hindre skovtilplantning og tilgroning, byggeri, anlæg eller andre forhold, der visuelt kan sløre eller forringe oplevelsen af disse anlæg i landskabet. Eksempler er skovrejsning, telemaster, vindmøller eller højspændingsanlæg, der på lang afstand kan forstyrre herregårde, sømærker, fyr, gamle vind- og vandmøller, gravhøje og lignende.

Retningslinje 12.3 Sikring af kulturhistorien generelt

Udpegning af værdifulde kulturmiljøer er ikke udtømmende, og der vil være andre værdifulde kulturmiljøer og kulturhistoriske enkeltelementer, som skal sikres bevaret gennem planlægning og administration. Hertil hører også en sikring af de markante fortidsminder og de fredede bygningsanlæg som tydelige kendingsmærker i landskabet.

Retningslinje 12.4 Lokalplan i kulturmiljøer

Når der udarbejdes lokalplaner, der går ind i de udpegede kulturmiljøer, bør disse indeholde bevarende bestemmelser. Der bør foreligge en registrering af kulturværdierne, som er tilstrækkelig til at vurdere forhold, der skal reguleres i lokalplanen.

Retningslinjen skal forebygge, at lokalplaner for værdifulde kulturmiljøer udarbejdes på et spinkelt grundlag, så bevaringsinteresserne reelt ikke sikres. Lokalplanernes formål vil ofte være opførelse af nyt byggeri eller lignende, men det bør sikres, at planerne også varetager beskyttelsesinteresserne i de udpegede kulturmiljøer. Af hensyn til muligheden for at bedømme, om lokalplanens mål og bestemmelser er forenelige med hensynet til kulturværdierne, er det vigtigt, at den foreliggende viden bliver inddraget i planlægningen. Ifølge den reviderede Museumslov skal planmyndigheden inddrage vedkommende statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum, når der udarbejdes en lokalplan, der berører bevaringsværdier. Lokalplanlægning med bevarende sigte må ikke indeholde bindinger, som vil hindre fortsat landbrugsdrift efter tidssvarende metoder.

Retningslinje 12.5 Ændret anvendelse af historisk værdifulde bygninger

Ændring af anvendelsen af historisk værdifulde bygninger og anlæg kan finde sted, hvis den tjener til anlæggenes bevarelse, respekterer de særlige kulturtræk og er i overensstemmelse med øvrig planlægning og lovgivning.

Retningslinjen skal sikre, at der ved afgørelser om ændringer i anvendelsen bliver taget de fornødne hensyn, til mulighederne for at bevare kulturhistoriske værdier. Målet er at opnå det bedste resultat i forhold til at bevare de eksisterende kulturværdier i form af bygninger og anlæg inden for de rammer, som den øvrige planlægning og lovgivning udstikker.

De bedste eksempler på bevarede kulturmiljøer og historisk værdifulde anlæg findes som regel, hvor de oprindelige funktioner er opretholdt. Her er oplevelsesværdien intakt. Funktionstømning kan dog være uundgåelig, eller funktionernes udvikling kan kræve så store ændringer, at de oprindelige værdier vil gå tabt, f.eks. ved udvidelsesbehov og anvendelse af moderne teknologi. Ruintilstande er som regel uønskede, selv om en bygning i dårlig stand også kan give oplevelser af kulturhistorien. Alternativet vil ofte være at tilføje bygninger og anlæg nye funktioner, f.eks. indretning af kursusvirksomhed på en herregård eller omdannelse af andelstidens bygninger (mejeri, mølle osv.) til boliger og småerhverv. Ved stillingtagen til sådanne ændringer, f.eks. i administrationen af Planlovens og Naturbeskyttelseslovens bestemmelser, må det vurderes, om anlægget rummer væsentlige kulturhistoriske værdier, og om disse kulturtræk kan bevares ved en ændret anvendelse.

Retningslinje 12.6 Beskyttelse af kirkernes fremtræden

Det skal i planlægningen og administrationen sikres, at hensynet til kirkernes fremtræden varetages. Kirker omfattet af retningslinjen er vist på Kort 12.

Retningslinjen gælder for kirker omfattet af Naturbeskyttelseslovens kirkebyggelinje (§ 19). Ifølge § 19 må der ikke opføres bebyggelse med en højde over 8,5 meter i en afstand af 300 m fra kirken. Retningslinjen sikrer også kirkeomgivelser uden for 300 meter zonen.

Retningslinjen skal sikre, at der generelt i planlægningen tages det fornødne hensyn til de kulturværdier, som kirkerne og deres omgivelser rummer. Også i administrationen vedrørende byggeri, vejanlæg, skiltning osv. skal samspillet mellem de ønskede anlæg og kirkerne vurderes, så en uheldig virkning i forhold til kirken undgås.

Retningslinjen og bestemmelsen i Naturbeskyttelseslovens § 19 har til formål at beskytte kirker tilhørende alle trossamfund.

Retningslinje 12.7 Beskyttelseszoner omkring kirker

Inden for nær- og fjernbeskyttelseszonerne omkring kirkerne kan der ikke udarbejdes lokalplan, meddeles landzonetilladelse eller opføres byggeri, medmindre det er sikret, at hensynet til kirkerne betydning som monumenter i landskabet og (lands-)bymiljøet ikke herved tilsidesættes. Fjernbeskyttelseszonerne er vist på Kort 12.

Retningslinjen bygger på registreringer foretaget i forbindelse med indgåelsen af frivillige aftaler til beskyttelse af kirkernes omgivelser i starten af 1980'erne (aftaleplaner).

Der blev i Nordjylland gennemført en registrering af 55 udvalgte kirker og indgået aftaler for 49 af disse. Efterfølgende er registreringen blevet revideret og suppleret med yderligere 15 kirker, i alt 70 kirker i det tidligere Nordjyllands Amt. I Jammerbugt Kommune er 12 kirker omfattet af beskyttelseszonen. Disse kirker fremgår af skema 12.2 og er ligeledes vist på Kort 12 med den tilhørende beskyttelseszone for fjernvirkningen i landskabet. Nærbeskyttelseszonen og en beskrivelse af de enkelte kirker kan ses på www.jammerbugt.dk. Her er registreringerne også indscannet i den oprindelige form.

I forbindelse med planlægning og administration af landzonebestemmelserne indenfor beskyttelseszonerne sikres den enkelte kirkes landskabelige betydning på baggrund af en konkret vurdering af, hvordan den givne ansøgning påvirker kirken visuelt.

Kirker
Torslev
Klim,
Klim Valgmenighed
Kollerup
Hune
Jetsmark
Saltum
V. Hjermitslev
Biersted
Gjøl
Vedsted
Aaby

Skema 12.2: Kirker omfattet af Retningslinje 12.7.

Udvælgelsen skete i sin tid blandt andet med henblik på at få en god geografisk spredning, at få forskellige perioder og stilarter repræsenteret og at få kirker med forskellig landskabelig og bebyggelsesmæssig beliggenhed med. Der var ikke tale om en udvælgelse af de mest truede kirker i forhold til ændringer i omgivelserne.

Konkrete vurderinger i forhold til retningslinjen skal blandt andet ske på baggrund af registreringen.

Beskyttelseszonerne dækker såvel kirkernes nære omgivelser som de områder, hvor kirkerne har fjernvirkning i landskabet. Udstrækningen af de beskyttede områder er bestemt af kirkens arkitektur og synlighed i bebyggelsen samt af landskabsformen, der nogle steder gør det muligt at se kirkerne over meget store afstande. Kirkernes nære omgivelser er det område, hvor kirken opfattes som et prægende bygningselement i forhold til andre bygninger og anlæg. I dette område må tekniske anlæg og nye bygninger placeres og udformes under hensyntagen til kirken, så der tilstræbes en harmonisk helhedsvirkning med kirkebygningen som det centrale element. Fjernomgivelserne er overvejende det åbne landskab, men kan også omfatte mindre bebyggelser. I disse områder vil det primært være større anlæg, der kan virke uheldige set sammen med kirkebygningen - det gælder f.eks. vindmøller, master, store erhvervsbygninger eller råstofgrave. Problemet kan være såvel en sløring af kirkens synlighed som en placering, hvor et anlæg ses bag eller ved siden af kirken og forstyrrer dennes samspil med landskabet. Fjernomgivelserne rummer både områder med stor sårbarhed og andre, hvor kirkens ringe synlighed i højere grad giver mulighed for at placere nye anlæg.

Kort 12 – Kulturhistorie

Værdifulde kulturmiljøer

Kirker

Fjernbeskyttelseszone

Beskyttede diger

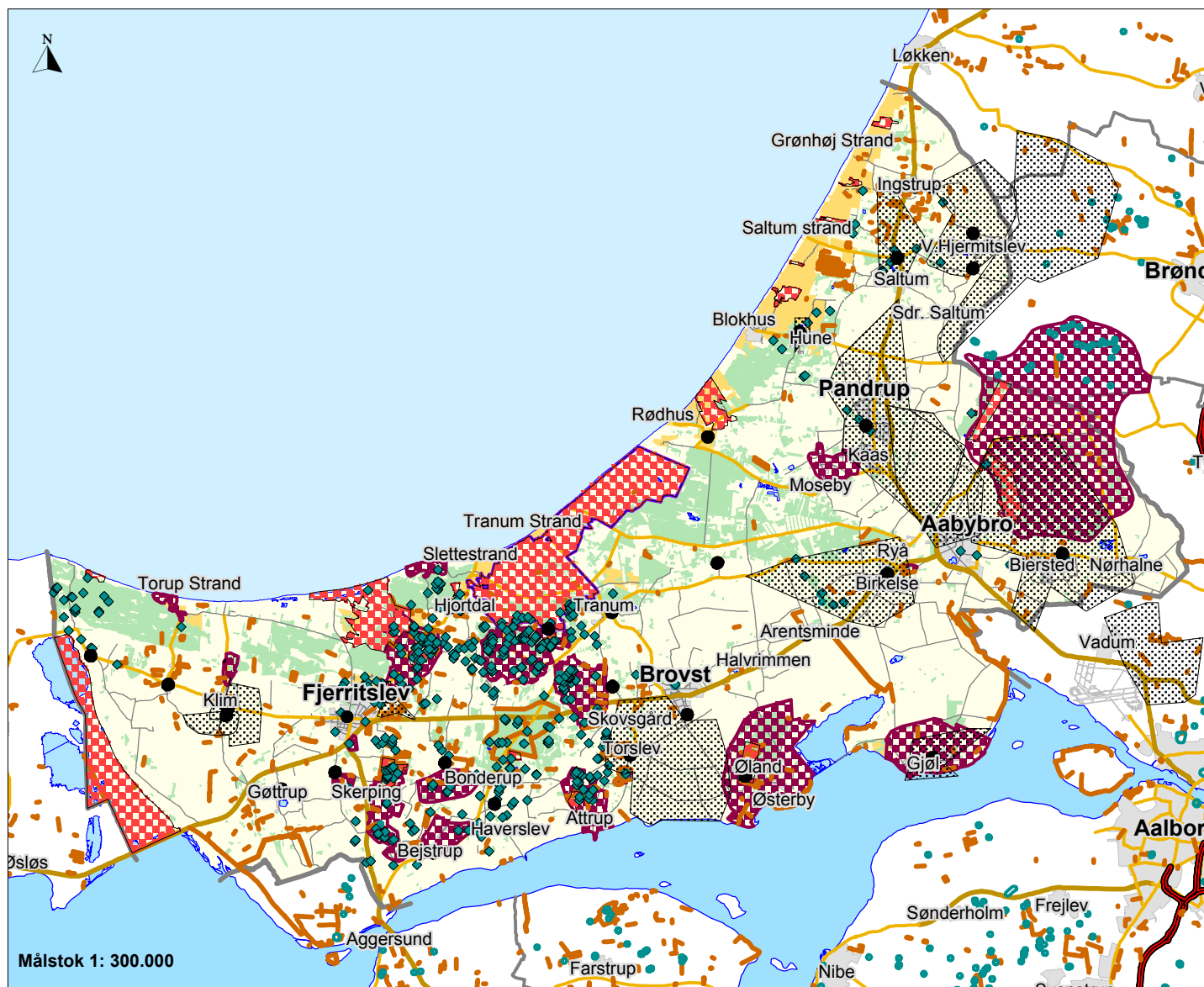
Fortidsmindebeskyttelseslinje

Kirkebyggelinjer

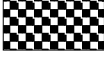
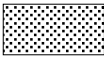

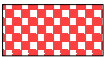
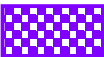

Fredede områder

Fredede fortidsminder

Kort 12 Kulturhistorie

Signaturforklaring

- Kirke
- Kirkebyggelinje
- Fjernbeskyttelseszone
- Fredet fortidsminde
- Fortidsmindebeskyttelseslinje
- Fredet område
- Fredet område - FORSLAG
- Beskyttet dige
- Værdifuldt kulturmiljø

Kortet illustrerer de bindinger der er for netop dette kapitel. Kortet er tænkt som et oversigtskort. Kortet findes i digital udgave på www.jammerbugt.dk under Helhedsplan '09. Her er der mulighed for at zoom ind til et givent område.

